

6. Jakubek J. Reforma administracji publicznej 1998 r. -z perspektywy minionej dekady [Electronic resource] / J. Jakubek. – Mode of access : http://www.otwock24.home.pl/jowanka/reforma_admin.pdf

Бровко О. В. *История формирования местного самоуправления в Польше*

В статье рассмотрена эволюция развития местного самоуправления Польши в рамках четырех периодов. Выявлено соответствие между изменениями вех в истории и изменениями в организации и функционировании местного самоуправления в Польше. В частности, проанализированы и исследованы организации местного самоуправления в Первой Речи Посполитой, на польских землях в составе других иностранных государств, во Второй Речи Посполитой и в Польской Народной Республике. Автор дает оценку изменениям и преобладающим тенденциям в местном самоуправлении Польши в каждом из четырех периодов его эволюции.

Ключевые слова: местное самоуправление, Польша, Первая Речь Посполитая, польские земли в составе иностранных государств, Россия, Пруссия, Австрия, Вторая Речь Посполитая, Польская Народная Республика, административно-территориальное устройство, эволюция, развитие местного самоуправления, Украина

Brovko O. *The History of Formation of Local Self-government in Poland*

The article reviews the evolution of local self-government in Poland within four periods. Having brought to light the correspondence between changes landmarks in history, and changes in the organization and functioning of local self-government in Poland. The organizations of local self-government were analysed and researched, particularly in the the First Polish Republic , the Polish lands in other foreign countries, the Second Polish Republic and the Polish People's Republic. The author estimates the changes and prevailing trends in local self-government in Poland in each of the four periods of its evolution.

Keywords: local self-government, Poland, The First Polish Republic , the Polish lands in the foreign countries, Russia, Prussia, Austria, Second Polish Republic, Poland, administrative-territorial structure, evolution, development of local self-government, Ukraine.

УДК 32.019.52

Булда О. А.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВА НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ

У статті проаналізовано особливості європейського досвіду захисту права на свободу мирних зібрань. Виокремлено сучасні практики реалізації права на свободу мирних зібрань в країнах ЄС. Наведено приклади мирних зібрань, проаналізовано статистику рішень судових органів щодо захисту права на свободу мирних зібрань. Здійснено паралельний аналіз законодавчого закріплення основоположних принципів реалізації права на свободу мирних зібрань. Виокремлено обов'язкові вимоги для забезпечення захисту права на свободу мирних зібрань, наголошено на взаємному обов'язку держави захищати право, а учасників дотримуватись вимог законодавства.

Ключові слова: Європейський Союз, конвенція, законодавство, право на свободу мирних зібрань, обов'язок держави, взаємовідповідальність, фундаментальні принципи демократії, брекзит, протестна активність.

Право громадян на свободу мирних зібрань є одним з основних прав людини, міцно закріплених у міжнародних пактах про права людини та гарантованих країнами-учасницями ОБСЄ в Копенгагенському документі від 1990 року. Право громадян на організацію та проведення зібрань, демонстрацій, пікетів, мітингів, маршів та протестів є важливою складовою будь-якого демократичного суспільства. Мирні зібрання громадян набувають

особливо важливого значення та актуальності в часи політичного напруження або в періоди, коли громадяни вимагають соціальних змін.

Свобода мирних зібрань є правом людини, яке завжди знаходить своє вираження у колективний спосіб. Подібне колективне вираження поглядів громадян може сприйматися в деяких ситуаціях як таке, що несе неабияку загрозу владі. Окрім цього, оскільки зібрання проводяться в громадських місцях та використовуються різноманітними організаціями, групами та окремими особами, вони є своєрідним наочним індикатором рівня толерантності та поваги до різних політичних, суспільних та культурних явищ і переконань. Водночас, ставлення органів влади до громадських зібрань може чітко відображати, у якій мірі основні права та свободи людини поважаються в цій державі [3].

Право на свободу мирних зібрань є одним із фундаментальних прав у демократичному суспільстві та складає його основу. Британський дослідник Д. Мед зауважив, що важко порахувати кількість книжок в англослов'янському світі, написаних щодо права на свободу слова. Натомість щоб порахувати кількість книжок щодо тематики протестів і зібрань, імовірно, не потрібно буде використовувати навіть пальці обох рук [7].

Тема даного дослідження наразі є достатньо **актуальною** та не потребує зайвих аргументів, оскільки громадянський спротив у формі мирного протесту як форма реалізації права на свободу мирних зібрань в умовах сучасної історії Європи гостро потребує досліджень та висвітлення. Наразі Європа перебуває у стані глибоких реформ, що часто є тригером до активізації громадянського спротиву у формі мирних зібрань, саме тому дуже важливо оцінити та порівняти захист права на мирні збори та зробити кількісний та якісний аналіз сучасних практик захисту права на мирні зібрання, зокрема у Бельгії, Австрії, Польщі та Великій Британії.

Метою даної наукової статті є дослідження європейського досвіду захисту права на свободу мирних зібрань.

Серед вітчизняних дослідників, які так чи інакше вивчають цю тему, слід назвати Р. Куйбіду, М. Середу, Т. Фулея, Ю. С. Шемшученка, А. Ткачука, М. Речицького, С. Ковтуна, М. Тура. За кордоном явище громадянської непокори активно вивчається ще з часів Генрі Торо. Тож слід згадати Х. Арендт, М. Ганді, М. Кінга, Дж. Ролза, М. Рендла, Дж. Шарпа, П. Денхоффа, П. Вірно, К. Шмідта, Г. Мальцева, М. Валцера, Е. Ченовет, М. Стефан, Х. Мерріман як авторів, які присвітили свої праці вивченню явища громадянського спротиву та захисту права на мирні зібрання.

Проблематика даного наукового дослідження полягає у виокремлення особливостей захисту права на мирні зібрання в Європі. Основними **завданнями** є:

1. Порівняльна характеристика законодавчого забезпечення права на мирні зібрання.
2. Висвітлення основних сучасних практик захисту права на мирні зібрання в Європі.

Право на свободу мирних зібрань, поряд зі свободою самовираження і свободою об'єднань, лежить в основі будь-якої функціонуючої демократичної системи. Право на свободу зібрань, а також обмеження цього права, чітко викладені в статті 11 Європейської конвенції з прав людини і в Копенгагенському документі ОБСЄ 1990 року [1]. Свобода мирних зібрань визначається як одна з фундаментальних свобод у Загальній декларації прав людини та захищається усіма найбільш важливими міжнародними та регіональними документами у сфері прав людини [9]. Для країн-учасниць ОБСЄ основоположними міжнародними документами є: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та факультативні протоколи до неї, тощо.

Право на мирні зібрання – основа демократії. Але для того, щоб демонстрації та інші масові заходи відбувалися мирно, в демократичних країнах існує законодавство для захисту прав людини та забезпечення громадського порядку [2].

Розробка законодавства щодо свободи зібрань, яке одночасно гарантує право на мирні акції протесту та запобігає насильству – питання делікатного балансу [5]. Європейський

досвід захисту права на мирні зібрання є цікавим об'єктом для дослідження, оскільки право на мирні зібрання та його захист реалізуються та забезпечуються державами по-різному. Для визначення європейського досвіду у сфері забезпечення захисту права на свободу зібрань об'єктом дослідження даної теми є досвід захисту права на свободу мирних зібрань в Бельгії, Австрії, Польщі та Великій Британії.

Законодавчу основу забезпечення права на мирні зібрання складають Конституції країн Європейського Союзу за виключенням Великої Британії, яка не має письмової конституції. При здійсненні порівняльного аналізу конституційних положень щодо забезпечення країнами членами ЄС права на мирні зібрання, можна виокремити такі наступні особливості конституційного регулювання даної сфери в ЄС:

- право на свободу мирних зібрань у безальтернативному порядку визнається та гарантується Основним Законом відповідної країни;
- під захистом конституції перебувають лише мирні та беззбройні зібрання, що є обов'язковою умовою їх організації та проведення;
- законодавець розрізняє зібрання просто неба та зібрання в інших місцях, порядок організації та проведення яких дістає різного нормативного врегулювання;
- межі реалізації цього права є різними, що, пов'язано з історичними та національними особливостями тієї або іншої країни. Так, одні країни визнають це право за кожною особою, тоді як інші надають його виключно своїм громадянам;
- загальним є положення про можливість обмеження права на свободу мирних зібрань, за умови, що такі обмеження передбачені окремим законом.
- перелік підстав для обмежень мирних зібрань різниться від країни до країни;
- правом приймати рішення про заборону мирних зібрань в окремих країнах наділяються представники публічної адміністрації [5].

У більшості європейських країн існують окремі закони, які спеціально врегульовують питання захисту та реалізації права на мирні зібрання, однак знову ж таки, у Великобританії свобода зібрань використовується як базове природне право, яке не потребує зайвого закріплення. Крім того, наприклад в Бельгії, конкретні питання, що стосуються поведінки, захисту і обмеження права на мирні зібрання не містять спеціальної кодифікації. У 1831 році Бельгія була першою державою, яка встановила конкретний і чіткий режим регулювання мирних зборів просто неба. Вже у той період було чітко встановлено необхідність отримання дозволу для проведення зборів та попереднього повідомлення про їх проведення на відміну від закритих зборів у приміщенні. Ця умова виявилася широко розповсюдженою як диференціація регулювання зборів просто неба та зборів закритого характеру і в подальшому була включена в конституції Люксембургу, Данії, Німеччини, Греції, Італії та Іспанії [7].

Для висвітлення основних сучасних практик захисту права на мирні зібрання в Європі, варто звернути уваги на європейську протестну активність минулого року, яка досягла свого апогею у більшості країн ЄС: Великобританія протестувала проти брекзиту, у Бельгії, Австрії, Польщі своє право на мирні зібрання реалізовували фермери, звичайні, працівники, жінки, пенсіонери та інші. Виступали проти скасування квот і обвалу цін на сільгосппродукцію, проти збільшення трудових годин і проти підвищення пенсійного віку, за створення нових робочих місць, підвищення зарплат, поліпшення умов праці, через заборони абортів, через кліматичну угоду в Парижі і навіть через вибори в Конго.

Кожен протест, демонстрація, мітинг у Європі мають виключно мирних характер, оскільки держава може забезпечити захист лише мирного права на зібрання, хоча безумовно, в окремих випадках європейці застосовували інші більш радикальні методи реалізації права на мирні зібрання, що надавало поліції право застосовувати силу для підтримання правопорядку [8].

Статистика підтверджує, що кількість заборон на проведення акцій протесту у формі мирних зібрань у Європі не висока, в більшості випадків, за умови дотримання обов'язкових вимог законодавства щодо попередження про проведення акції та отримання дозволу

забезпечують гарантію безпечного проведення мирних зібрань і що зобов'язує державу забезпечити безпеку учасників зібрань незалежно від предмету активності.

Європейський суд з прав людини, попри відносно невелику кількість винесених рішень щодо свободи мирних зібрань порівняно з практикою Суду щодо інших статей Конвенції, підтверджує високий рівень захисту права на мирні зібрання в ЄС [6].

Таким чином, до основних сучасних практик захисту права на мирні зібрання в ЄС можна віднести:

1. Виконання вимог закону про попереднє повідомлення та отримання дозволу на проведення мирних зібрань;
2. Високий рівень організації виявів громадянського спротиву та активності;
3. Забезпечення державами захисту права на мирний спротив.

Основною особливістю реалізації права на мирні зібрання у вище визначених країнах є повна відповідальність держави за людей, які витримавши всі юридичні вимоги реалізують своє право на мирне зібрання. Особи, які беруть участь у таких зібраннях захищені законом та у держави виникає обов'язок запровадження необхідних механізмів та процедур, які дозволяють забезпечити практичну реалізацію свободи зібрань без надмірного бюрократичного регулювання. Зокрема, держава завжди повинна сприяти проведенню та захисту мирних зібрань у тих місцях, в яких це хочуть зробити організатори, а також забезпечити відсутність перешкод під час поширення серед населення інформації про заплановані зібрання. Також, варто зазначити, що не тільки держава має такий обов'язок, але й міжнародні організації – ОБСЄ захищає право на мирні зібрання шляхом прийняття цілої низки зобов'язань політичного характеру [4].

Отже, різниця у правовому регулюванні, тригери політичної активності громадян є особливістю кожної країни у європейській співдружності, відсутність писаних вузько специфічних законів та навіть конституцій не є перешкодою для реалізації права громадян мирно збиратись. Сучасні практики реалізації права на мирні зібрання в ЄС зобов'язують не лише державу до захисту учасників зборів, але й взаємно зобов'язують організаторів та кожного учасника дотримуватись вимог закону та нести відповідальність за свої дії. Право на мирні зібрання сприймається в Європі як природне, яке не потребує зайвих закріплень та бюрократичного врегулювання, напевне це і забезпечує захист цього права, оскільки важливо не тільки реалізовувати право, але й нести обов'язки та відповідальність, які виникають з реалізації такого права.

Використана література:

1. Ченовет Е., Стефан М. Дж. Чому ненасильницький спротив ефективний. Стратегічна логіка громадянського конфлікту [Текст] / Переклад С. Гіріка. – К.: Видавництво «Кліо», 2014. – 203 с.
2. OSCE Report Monitoring of Freedom of Peaceful Assembly in Selected Participating States (May 2013 – July 2014) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.osce.org/odihr/132281?download=true>
3. Мельник Р. С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика [Електронний ресурс] / Р. С. Мельник. – К., 2015. – 168 с.
4. Gene Sharp The politics of Nonviolent action [Electronic resource] / Sharp Gene, Albert Einstein Institution. – p. 34. – Mode of access : <http://www.aeinstein.org/nonviolentaction/198-methods-of-nonviolent-action/>
5. Свобода мирних зібрань у практиці Європейського суду з прав людини (компіляція позицій Суду) [Електронний ресурс] / Р. Куйбіда, М. Серета. – Режим доступу: file:///C:/Users/pli0435/Desktop/_murni_zibranya.PDF
6. Comparison on the rights, limitations and procedures related to public gatherings and demonstrations across Europe DLA Piper [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.dlapiperprobono.com/export/sites/pro-bono/downloads/pdfs/Public-Gatherings-and-Demonstrations-Comparison.pdf>

7. Comparative Study: Freedom of Peaceful Assembly in Europe Study requested by the European Commission for Democracy through Law. – Venice Commission Prof. Dr. Anne Peters & Dr. Isabelle Ley [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.venice.coe.int/files/Assemblies_Report_12March2014.pdf

8. Керівництво з моніторингу свободи мирних зібрань ОБСЄ [Електронний ресурс] / Published by the OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). – Poland, 2015. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/odihr/140366?download=true>

Булда О. А. *Европейский опыт защиты права на свободу мирных собраний*

В статье проанализированы особенности европейского опыта защиты права на свободу мирных собраний. Выделены современные практики реализации права на свободу мирных собраний в странах ЕС. Приведены примеры мирных собраний, проанализирована статистика решений судебных органов по защите права на свободу мирных собраний. Осуществлен параллельный анализ законодательного закрепления основных принципов реализации права на свободу мирных собраний. Выделены обязательные требования для обеспечения защиты права на свободу мирных собраний, отмечено о взаимобязанности государства защищать право, а участников соблюдать требования законодательства.

Ключевые слова: Европейский Союз, конвенция, законодательство, право на свободу мирных собраний, обязанность государства, взаимответственность, фундаментальные принципы демократии, брекзит, протестная активность.

Bulda O. *European Experience of Protection of the Right to Freedom of Peaceful Assembly*

The article analyzes the features of European experience of protection of the right to freedom of peaceful assembly. Singled modern practices realization of the right to freedom of peaceful assembly in the EU. The examples of assembly are provided, statistics on court decisions protecting the right to freedom of peaceful assembly analyzed. The parallel analysis of legislative consolidation of the fundamental principles of the right to freedom of peaceful assembly provided. Mentioned mandatory requirements for protection of the right to freedom of peaceful assembly, emphasized the mutual obligation of the State to protect the right and members comply with the law.

Keywords: European Union, convention, law, freedom of assembly, the duty of the state,, fundamental principles of democracy, brekzit, protest activity.